

SOSYOLOGCA

OCAK-HAZİRAN 2013

CİLT:3 SAYI: 5

ISSN: 2146-5207

BATI DÜNYA EGEMENLİĞİ MUTLAKLAŞIRKEN DÜNYANIN ÇÖZÜMDE BİRLİK EĞİLİMİNİN SONSUZ BİR BİÇİMDE PARÇALANMASI VE DARLAŞMASI: KÜRE - MUHAFAZAKAR OTORİTERLİĞİN DAYANAKLARI

Ertan Eğribel

Özet: Günümüz dünyası Batı'nın (askeri siyasi, ticari, kültürel) belli kurumları ile belirgin bir egemenliğini taşımaktadır. Ancak Batı egemenliğinin bütün dünyada yaygınlığına karşılık Batı kimliği ve çözümü belli bir uygarlıkla ve çıkarlarla sınırlıdır. Bu çelişki veya terslik toplum bilimleri anlayışını da belirlemede ve çarpıklaştırmaktadır. Toplum bilimlerinin biçimlenme özelliklerine, evrensellik eğilimlerine bilim ve iktidar ilişkileri açısından bakılmalıdır. Belli bir dönemde ortaya çıkan Batı dünya egemenliğinin ve üstünlüğünün mutlaklaştırılması, genel geçer hale getirilmesi tarih ve toplum anlayışını da biçimlendirmektedir. Bunu sadece Batı-merkezci muhafazakar, ırkçı, şoven, ayrımcı bir anlayışın tezahürü de sayamayız. Dünyayı anlama, dönüştürme sorumluluğu yüklenen (başarısız kalan) Batı sosyalizmi de aynı çelişki içindedir.

Anahtar Kelimeler: Batı dünya egemenliği, küre-muhafazakarlık, otorite, evrensellik.

THE ENDLESS DISTINCTION AND NATURE OF THE WORLD'S TENDENCY TO UNITY IN SOLUTION AS WESTERN WORLD DOMINATION IS ABSOLUTELY: THE GLOBAL - THE FOUNDATIONS OF CONSERVATIVE AUTHORITARIANISM

Ertan Eğribel

Abstract: Today's world is dominated by certain Western (military, political, commercial, cultural) institutions. However, despite the prevalence of Western domination all over the world, Western identity and solution are limited to a certain civilization and interests. This contradiction or contradiction also determines and distorts the understanding of social sciences. The formation features of social sciences and their tendencies towards universality should be looked at in terms of science and power relations. The absolutization and generalization of the domination and supremacy of the Western world, which emerged in a certain period, also shapes the understanding of history and society. Nor can we count this as the manifestation of a Western-centred conservative, racist, chauvinistic and discriminatory understanding. Western socialism, which undertakes (failed) the responsibility of understanding and transforming the world, is in the same contradiction.

Keywords: Western world domination, globe-conservatism, authority, universality.

BATI DÜNYA EGEMENLİĞİ MUTLAKLAŞIRKEN DÜNYANIN ÇÖZÜMDE BİRLİK EĞİLİMİNİN SONSUZ BİR BİÇİMDE PARÇALANMASI VE DARLAŞMASI: KÜRE - MUHAFAZAKAR OTORİTERLİĞİN DAYANAKLARI

Ertan Eğribel

Toplum bilimlerinin kuruluş ve biçimlenmesi, eleştirel dinamiği kişisel veya keyfi değildir. Hiçbir toplum düşüncesi kendi gelişme süreci içinde yerleştiği toplumsal koşullardan ve pratikten bağımsız olamaz. Günümüz dünyası Batı'nın (askeri siyasi, ticari, kültürel) belli kurumları ile belirgin bir egemenliğini taşımaktadır. Ancak Batı egemenliğinin bütün dünyada yaygınlığına karşılık Batı kimliği ve çözümü belli bir uygarlıkla ve çıkarlarla sınırlıdır. Bu çelişki veya terslik toplum bilimleri anlayışını da belirlemekte ve çarpıklaştırmaktadır. Toplum bilimlerinin biçimlenme özelliklerine, evrensellik eğilimlerine bilim ve iktidar ilişkileri açısından bakılmalıdır. Belli bir dönemde ortaya çıkan Batı dünya egemenliğinin ve üstünlüğünün mutlaklaştırılması, genel geçer hale getirilmesi tarih ve toplum anlayışını da biçimlendirmektedir. Bunu sadece Batı-merkezci muhafazakar, ırkçı, şoven, ayrımcı bir anlayışın tezahürü de sayamayız. Dünyayı anlama, dönüştürme sorumluluğu yüklenen (başarısız kalan) Batı sosyalizmi de aynı çelişki içindedir. Batı ile Batı-dışı uygarlıkların ilişkilerinin zorunluluğu, farklılıkları Batı'nın belli bir dönemde elde ettiği üstünlük ve egemenliğe bağlı olarak değerlendirme çabası dünya görüşünü biçimlendirmektedir. Günümüz sorunlarının ve üstünlük alanlarının bütün tarihe yaygınlaştırılması tarihe bakışı belirlediği gibi giderek tarihi önemli olmaktan da çıkarmaktadır. O kadar uzağa gitmeden günümüzde sorun olan alanları, konuları belirlemek veya gündelik ilişkiler içinde sorunlar üzerinde ve daha dar birimler çerçevesinde etkili olma çabası öne çıkmaktadır. Bu durumda sorunların bizde, çözümün Batı'da olması da yadırganmamaktadır. Batı-dışı toplumları Batı yayılmacılığı sırasında karşılaştığı sorunlar ve Batı çözümü içinde tanımlama çabası genellikle tarih ve toplum modelleri içinde yapılmaktadır. Azgelişmişlikten Doğu-Batı farklılığına kadar getirilen çeşitli açıklamalar, toplumsal kuruluş ve toplumsal yapı, toplumsal kimlik kavramları bu açıdan Batı üstünlüğünü belirten, egemenliğini mutlaklaştıran özcü ve değer yargısı belirten otoriter kavramlar olmaktan öteye gitmemektedir. Günümüz post-modern toplum bilim anlayışı da bütünsel açıklamaları veya tarihi reddetmesine karşın Batı çözümüyle sınırlı, farklılıkları mutlaklaştıran böyle bir önyargıyı

taşımaktadır. Sosyoloji ile tarih arasındaki tartışmalı ilişki günümüzde tarihin (bütünsel açıklamaların) reddi ile sorun olmaktan çıkarılmıştır! Bu, bir anlamda mevcut dünya egemenliğinin aşılamayacağı benimsenmesi ve sorunlar üzerinde bütünsel (toplumsal / tarihi) düzeyde çözüm arama çabasından vazgeçilmesidir. Günümüzde teknolojik, ampirik verilere dayalı olarak gelişen sermaye, ulaşım ve haberleşme imkanlarıyla zaman ve mekan çerçevelerinin belirsizleştiği bütünlüşmüş (aslında kuşatılmış denmeli) bir dünyadan (küreselleşme) söz edilirken, diğer yandan toplumsal (toplum-tarih-kimlik) düzeyinde buna tam bir karşıtlık içeren bölünmüş, parçalanmış bir dünyadan (küre-yerelleşme) söz edilmesi bir ilişki olarak görülmemektedir. Dünyada toprağa, coğrafyaya, mekana dayalı doğal engeller aşılrken, toplum ve tarih düzeyinde sınırlamalar, farklılaşma ve çatışmalar keskinleşmektedir. Esas önemli olan uygarlık düzeyinde bu sınırlama, farklılaşma ve çatışmanın toplumlar arası eşitsiz bir denge / dengesizlik ve dünya egemenlik ilişkisi biçiminde sürdürülmesidir. Bu durumun benimsenmesi için toplumlar arası farklılaşmaların, çatışmaların sürmesinden belli toplumların ve kesimlerin çıkar ve ayrıcalıklarının olması ve diğerlerinin de bir açmazı benimsemiş olmaları gerekir. Bu benimseme sadece dünya egemenlik ilişkilerinin mutlaklaşması biçiminde değil aynı zamanda dünya görüşü (tarih) düzeyinde de bir sıradanlaştırma, darlaşma (etnik, dini kimlikler, sonsuz tekillikler / tikellikler) biçiminde ortaya çıkmaktadır. Son dönemde toplumları ve toplumsallaşmayı açıklayan gözde kavramlarından birinin “öteki/ ötekileştirme” olarak öne çıkarılması boşuna değildir. Temel bir toplumsal birim olarak öne çıkarılan öteki'nin aslında bir tarihi yoktur, bu anlamda değişmesi de söz konusu değildir. Bu durumda çözüm olarak çatışmayı veya çokkültürlülük adına bu açmazı benimsemekten başka bir yol kalmamaktadır. Bu anlayış kendi içinde saflaştırmayı amaçlayan ve diğerini dışlayan, darlaşma ve mutlaklaştırmaya dayalı muhafazakar otoriterliğin de kaynağıdır. Öteki olarak kendini ve diğerini saflaştırma, içine alma, dışlama tavrının içselleşmesi nedeniyle birbirine ters gibi görünen muhafazakarlık ve liberal hoşgörü (çokkültürlülük adına kimlik çerçevesi içine toplumları hapsedme anlayışı) birbiriyle iççe girerek yeni dönemin hakim dünya görüşü olmuştur. Bu, tam da farklılıkları, eşitsizlikleri mutlaklaştırarak mevcut egemenliğini kutsayan Batı dünya egemenlik ilişkilerine tekabül ettiği için genel geçer bir bakış açısı halini almıştır. Bu nedenle muhafazakarlık ve liberalizm birbirine ters gibi kavramlar görülmesine karşılık, liberal-muhafazakarlıktan veya muhafazakar-liberallerden söz edilebilmektedir.

Batı dünya egemenliğinin kendi dışındaki toplumları zorladığı tarihi, siyasi, askeri, ticari, iktisadi çerçeve son dönemde büyük değişikliklere uğramıştır. Ancak Batı'nın ve Doğu'nun içinde bulunduğu konumda bir değişiklik yoktur. Doğu-Batı ilişkilerinde Batı lehine kurulu olan eşitsiz denge(sizlik) devam etmektedir. Batı'nın Doğu ile ilişkilerindeki en önemli değişiklik Sovyetler Birliği'nin başını çektiği sosyalist devletler blokunun tasfiye edilmesi ve bunun getirdiği umutsuzluk ve hayal kırıklığı ile sosyalizmin dünya çapında yaşadığı bunalımdır. Buna, Batı-dışı top-

lumların arayış çabalarının da başarısızlıkla sonuçlanması ve içe kapanma (yenilgi) hali eklenince ABD tek süper güç (imparatorluk) olarak tanımlanmaktan çekinilmedi. Ancak yeni liberal-muhafazakarlığın bütün başarı ve zafer çılgınlıklarına rağmen esas bunalım kapitalizmin yaşadığı bunalımdır. Tarihin sonu veya bütünsel yöntemlerin reddinden bu durumun aşılma istenmemesi de anlaşılmalıdır. Sosyalizmin geleceğinin tartışıldığı günümüzde en az onun kadar önemli olan tartışma kapitalizmin geleceği konusundaki olumsuz yargılardır. Günümüzde muhafazakar görüşlerin yaygınlaşması sosyalizmin sonu görüşlerinden değil kapitalizmin açmazından ve geleceğe duyulan kuşku ve korkudan kaynaklanmaktadır. (Bu nedenle liberalizm ile ekonomik belirsizlik ve çözümsüzlük birbiriyle özdeşleşmiştir.) Bu yargılar bir anlamda geçmişte sosyalizmin kapitalizmin geleceğine yönelik yargıların ve sosyalizme duyulan inancın ("*Emperyalizm: Geberen Kapitalizm*") bir doğrulanması olmadan, yeni (küresel) dünya düzeniyle ilişkili bütün insanlığın geleceğine yönelik (ekolojik, otantik, çoğulcu, feminist, küresel ve yerelci) kaygılara ve dayanaklara (her türlü son görüşlerinin açmazına) dönüşmüştür. Bu kaygılar üretici güçlerin gelişiminin kapitalizmin sınırları içinde artık sona ereceği ve sosyalizmin zorunlu hale geldiği yargılarının ötesinde ve dışında yeni imparatorluk veya küreselleşme açıklamalarının, liberal-muhafazakarlığın temeli haline gelmiştir. Bu nedenle yeni bir gelecek anlayışı sosyalizmle ilişkisi olmadan veya sosyalizm savunusunu gerektirmeyecek biçimde dünyanın ortak kaderinden söz edilmektedir. Yeni dönemde iki kutuplu dünya çerçevesinde tehdit olarak görülen bütün dünyanın veya insanlığın sonu olacak nükleer savaş tehlikesi yerine, üretici güçlerin özünde yıkıcı güçlere döndüğü saptamasıyla dünya bunalımı yeni bir çerçevede gündeme getirilerek yeni muhafazakarlığın ve otoriterliğin dayanağı olmuştur. Mevcut dünya egemenlik ilişkileri dengesi tartışılmadan, Batı'nın askeri, siyasal, ekonomik yok etme potansiyelinin kendisi değil sonuçlarından söz edilerek Batı'nın da dünyanın geleceğinden etkilendiği savıyla ortak bir kader/kadersizlik paylaşılmaktadır. Dünya bunalımıyla (krizlerle) ilgili görüşler ve bunun bir ideoloji haline gelmesi yeni bir olay değildir. Muhafazakar dünya görüşü içinde kıyamet algısı insanlığın geleceğinin kendi iradesi dışında belirlendiği anlayışına ve insanlık için öngörülebilir bir gelecek olmadığı yargısına dayalıdır. Sosyalizm içinde de kıyamet (bunalım / kriz) görüşleri etkindir. Bunun devrimci bir imkan ve koşul olarak değerlendirilmesi sosyalizmin pratiği ve uygulamaları içinde doğrulanmamıştır. Bunda sosyalizmin değerlerinde (bütünsel sömürsüz bir dünya özlemi) sorun aramak yerine Batı sosyalizminin uygulamalarının getirdiği sorunlardan söz etmek daha doğrudur. Özellikle milyonlarca insanın ölümüne yol açan dünya savaşları, sosyalist veya milliyetçi geniş kitlelerin bu savaş içindeki yeri ve desteği, insanlık için öngörülebilir bir gelecek olmadığı (kıyamet / son) görüşlerini yaygınlaştırmıştır. Günümüzde sosyalizmin öldüğü ama kapitalizmin de bir zaferinden söz etmenin imkanının olmadığı bunalım koşullarında toplumsal değişme ve gelişmenin bilinçli bir denetiminden ve toplumsal etkinlikten söz eden kalmamış gibidir. Tarihin sonundan söz edilmesi, bütünsel dünya görüşle-

rinin reddedilmesi artık geleceğe yönelik bir öngörü ve bilinçli bir etkinlikten söz edilemeyeceği, toplumların kendi sorunları üzerinde etkinliğinin ortadan kalkması (sosyoloji ve sosyalizmin kuruluş koşullarını belirleyen temel anlayışın da terk edilmesi) anlamında yeni bir muhafazakar otoriterliğin bütün dünyada gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu görüşle birlikte Batı lehine mevcut dünya egemenliğinin aşılamayacağı görüşü birleşince siyasi anlamda da muhafazakarlık ve otoriterlik insanı dışlayan yeni dünya görüşünün temeli haline gelmiştir. Küreselleşme veya yeni dünya düzeninin dünya görüşü liberal-muhafazakarlık olarak biçimlenirken, belirsizliğin ve kendiliğindenliğin işleyişi sömürüye, rekabete, ekonomiyeye dayalı otoriterlik, dini, etnik, cinse dayalı ayrımlar, herkesin herkese karşı otoriterliği (diktatörlüğü) ve dışlama doğal bir gerçeklik olarak kabul edilmiştir. Eşitsizlik ve sömürünün kaçınılmaz kader olarak kabul edilmesiyle herkesin birden ötekinden söz etmesi ve bu ötekinin mutlaklaştırılmasının, kendi içinde diğerini dışlamasının çokkültürlülük, özgürleşme, zenginlik olarak kabul edilmesi rastlantı değildir. Bu kuşatma ve açmazda çeşitli toplumların gönüllü katılması gelecek ile ilgili ortak, bütünsel bir dünya perspektif yokluğundandır. Uygarlık ve tarih düzeyinde ayrımlar, farklılaşma ve çatışmalar kesinlikle toplumca denetlenmez, denetlenemez, denetlenmek istenmeyen alanlara doğru genişlemektedir. Bu gidişten etkilendiği söylenen Batı'yı sömürüden, soygundan, çıkarlarından iyi niyetle (dünya bunalımıyla, insanlığın geleceğiyle ilgili son anlayışlarıyla tehdit ederek) vazgeçeceğini sanmak olsa olsa ham bir hayaldir. Mevcut dünya egemenlik ilişkilerini ve işleyişini kökten dönüştürmeden, kökten dönüştürülebileceği bilincini oluşturmadan, herkesin herkesle çatışmasına dayalı rekabet ve çatışmaya, dar çıkarlara karşı çıkmadan, diğer bir deyişle en geniş biçimde soygun ve sömürüye karşı işbirliği, dayanışma, bütünleşme, özgürleşme ilkelerini egemen kılmadan bu açmazdan çıkış yoktur. Türkiye'nin ve dünyanın belli sorunları var. Bu sorunlar birbirinden bağımsız değildir ve çözümünü birlikte düşünmek gerekir. Bu ortak çözüm çabası farklılıkları, çıkarları inkar etmeden ama aşmayı amaçlayan bütünsel bir dünya tarihi anlayışını gerektirir. Doğu ve Batı arasındaki farklılık ve çatışmaların öncelikle kabulü ve sorunların dünya çapında çözümü bütünsel bir tarih anlayışından başka bir şey değildir. Ancak günümüzde buna ters bir biçimde (ortak gelecek perspektifi ortadan kalkarken) etnik, dini, ırkçı, cinsçi, bireyci çeşitli farklılaşma ve çatışma görüşleri çoğulculuk, demokratikleşme adına mutlaklaştırılarak toplum, tarih ve uygarlık düzeyinde bütünsellikten vazgeçilmiştir.

Batı bütün dünyada kendi egemenliğini (ABD eksenli küresel kuşatmayı ve otoriterleşmeyi) yaygınlaştırırken buna ters gibi görünen tarih ve toplum düzeyinde darlaşmayı, yerleşmeyi etnik, dini, bireysel düzeyde birbirine karşıt, mutlak ayrışma ve çatışmayı, uzlaşmaz çıkarları savunması rastlantı değildir. Toplum bilimlerinde son dönemde ortaya çıkan yöntem tartışmaları buna uyumludur. Tarihe dayalı (toplumsal) bütünsel açıklamalardan vazgeçilmesi gündelik yaşam sorunlarına ve kültüre dayalı açıklamalarla sınırlanmaya yol açtığı gibi kuramsal düzeyde de ampirik çalışmaların öne çıkmasını sağlamıştır. Bu açıdan tarih yöntemi-

le ilgili bir sorun vardır. İster olaylara dayalı kronolojik, siyasi tarih anlayışı olsun isterse toplumsal yaşam ilişki ve koşullarıyla ilgili olsun tarih bilimi / teorisi tarihi ve toplumu belirleyen belli unsurlar aracılığıyla yeni bilgiler üretmek amacındadır. Günümüzde eleştirilen modern toplumsal değişme anlayışı da bu kurguya dayalıdır. Somut mekan ve zamanda, belirli bir koşul ve sorunla tanımlanmış verili tarihi gerçek ile belli bir tarih / toplum teorisi kurma çabası ekonomik madde düzeyin tüm düzeyleri (tarih ve toplumun belirlenmesini) doğrudan belirlediği gibi bir yargıya (genel soyutlamaya) yol açmıştır. Bu bakış açısının (özcü, belli üstünlükleri öne çıkaran ekonomizme ve historisizme dönüşmesi) değişik biçimlerde eleştirilmiştir. Bu eleştirilerden esas çıkarılması gereken sonuç bu genel soyutlamanın (aslında bütün somut tarihi gerçekliği, olayları kapsama çabası olarak baştan belirlenmiş somuta diğer bir deyişle verili, mutlak koşullara indirgemenin) baştaki amacının tersine bakış açısını darlaştırması, toplumlar arası çelişki ve farklılıkları, uygarlık düzeyinde (siyasi, ideolojik, dini düzeyler, devlet vb.) çeşitli ayrımları ve çatışmaları göz ardı etmesidir. Uygarlık düzeyinde ayırım ve çatışmaların özgünlüğü yok olurken aynı zamanda üretim güçlerinin gelişmesi (insanın doğa ile ilişkisi, doğayı temellük etme biçimi) teknoloji ya da verimlilik, planlama, denetim gibi kavramlara indirgenecektir. Üretimin (gündelik hayatın yeniden üretiminin) yerine tüketimin öne çıkarılması da aynı anlayışın bir tezahürüdür. İnsanın tarih ve toplum bilinci, sorunları üzerinde etkili olma çabası ile üretim güçleri arasında kurulan bu ilişki sonuçta tarihe ve topluma (maddeye) yönü daha başlangıçta belirlenmiş belli bir amaç yüklemek anlamında dogmatik bir bilimciliğe (veya teolojik belirlenimciliğe / muhafazakarlığa) yol açacaktır. Tarihsel / toplumsal değişme anlayışının zorunlu ama kendiliğinden bir süreç olarak tanımlanması bu nedenledir. Bunun bir başka ifadesi de daha başlangıçta belli koşullara verilen üstünlükle evrensel, tek bir uygarlık anlayışının genel geçerlik ve üstünlük kazanmasıdır. Batı / Batı-dışı ayırımına rağmen bu evrenselliği Batı temsil edecektir. Böylece Batı-dışı toplumların yönü / kaderi de Batı'ya bağlanacaktır. Günümüzde Batı-dışı uygarlıkların tasfiye olduğu tek bir dünya uygarlığı (evrensel, belirleyici Batı çözümü) anlayışından vazgeçilmesine rağmen Batı uygarlığının üstünlüğünden, biricikliğinden vazgeçilmemiştir. Ancak Batı bu üstünlüğü, biricikliği (çözümde benzemezliği) Doğu uygarlıklarıyla kurduğu ilişki dışında kendi özelliklerine dayalı olarak tanımlamakta zorluk çekecektir. Bu nedenle günümüzde iktisadın belirleyiciliği yerine, iktisadın ve tarihin eleştirisi temelinde sonsuz çeşitlilikteki parçalanmış, sıradan, birbirini iten, tahrip eden gündelik hayat, kültür ve kimlik düzeyinde muhafazakar ve otoriter açıklamaların egemen olması yadırganmayacaktır. Günümüzde Batı somutun içinde çeşitli, karmaşık görünüm alan, gündelik ilişkileri anlamamıza izin verecek olan temel çatışmayı (bilimsel düzeyde en geniş soyutlamayı) tanımlamakta çekimser davranmaktadır. Bu nedenle tarih temelli açıklamalar gözden düşmüştür. Ancak bu çekimserlik temel çelişkinin ve dengenin, Doğu-Batı çatışmasının bilinmemesi anlamına gelmeyecektir. Batı dünyayı bir bütün olarak kavrayacak, ilişkileri bütün yönleriyle denetleyecek konum-

da olmamasına rağmen Doğu ile ilişkilerde elde ettiği üstünlük ve imkanların bilincindedir. Gündelik hayat içinde bu egemenliği Batı-dışı toplumların da hissetmemesi mümkün değildir. Siyaset, hukuk, ekonomi, teknoloji, bilinç, eğitim, askerlik gibi değişik düzeylerde bu egemenlik ve denetimi bütün yönleriyle hem çözüm, hem de sorun olarak hissetmektedir. En kişisel, özel alanlarda bile (cinsellik) bu denetim ve yönlendirmenin, otoriterliğin belli etkilerini görmek mümkündür. Dolaylı veya doğrudan şiddet otoriterliğin ve muhafazakarlığın bir dayanağı olarak içselleşmiştir. Bu etki elbette Batı toplumları için de geçerlidir. Bunun her zaman dayatma, zor, empoze biçiminde olması da gerekmemektedir. Esas önemli ve sorun olan insanların da gönüllü olarak kendi çıkarlarına aykırı bu egemenliğe / düzene katılmalarıdır. Batı-dışı toplumlar Batıcılığa ve küreselleşmeci olarak bu ilişkilere katılma yönünde yönetim veya toplum düzeyinde ne kadar istekli olurlarsa olsunlar, hem sorun, hem de çözüm olarak gösterilen bu yeni düzen önerilerin Batı kaynaklı olduğu unutulmamalıdır.

Türk toplum düşüncesinde Batıcılığa sonrası aktarmacılık / tercümecilik genel bir eğilimdir. Günümüzde de küreselleşme veya postmodernizm adı altında bu eğilimin sürdüğünü söylemek mümkündür. İşe yarar veya yaramaz bizim hiçbir bilgidен korkumuz yok. Bu verili bilgilerin otoriterliğin ve muhafazakarlığın kaynağı olarak belli konumları ve çıkarları belirlemek, egemen düzenin işleyişini tanımak için aktarılması gerekir. Bizim karşı çıktığımız aktarılan bu bilgilerin genel geçer, zorunlu bilgiler ve çözüm olarak sunulmasıdır. Bu anlamda Türk toplum düşüncesinde “*tercüme kültür*” ve toplum sorunlarından uzak yabancılaşmış “*tercüme aydın*” geleneği önemli bir ağırlık kazanmıştır. Buna karşılık Türkiye Batı’dan bu bilgi aktarma sürecinde de kendi sorunları üzerinde durmaktan vazgeçmiş değildir. Bu nedenle yönünü Batı’ya çevirmiş Türk toplum düşüncesi içinde Ziya Gökalp’ten Ahmet Ağaoğlu’na, Fuat Köprülü’den İlber Ortaylı’ya, Ahmet Mithat Efendi’den Murat Belge’ye, Ahmet Hamdi Tanpınar’dan Cemil Meriç ve Hilmi Yavuz’a, Hikmet Kıvılcımlı’dan Behice Boran ve Doğu Perinçek’e, Nazım Hikmet’ten Aziz Nesin’e, Niyazi Berkes ve Doğan Avcıoğlu’ndan Yalçın Küçük’e, Mehmet Akif’ten İsmet Özel ve Hakan Arslanbenzer’e, Hilmi Ziya Ülken’den Şerif Mardin’e belli köşe taşlarından ve süreklilikten söz etmek mümkündür. Bu isimleri çoğaltmak mümkündür ve gereklidir. Bu çabalar Türk toplum düşüncesinin serüvenini ve zenginliğini oluşturmaktadır. Günümüzde (yerlileşme değil) yerleşme / darlaşma, muhafazakarlaşma eğilimlerine karşılık bu anlamda sorunlarımızla ilişki kurma çabasından söz etmek mümkün değildir. Bu yönde açıklamalar küre-yerel dünya görüşüne dayalı “*tercüme kültür*”ün özelliği olmaktan ileri gitmemektedir. Başıbozuk bu parçalanma, darlaşma, itişme, tercümecilik yeni-muhafazakar otoriterliğin dayanağıdır. Farklılıklar öne çıkarılarak mutlaklaştırılırken dünya sorunları üzerinde kendi adımıza söz sahibi olma yerine küreselleşmeye uyum öne çıkarılmaktadır. Bu nedenle küre-muhafazakar otoriterlik sadece Batı ile uyum kurma ve egemenliğini kabul etmenin ötesinde toplum içinde de farklılık ve çatışmaların, itişmenin benimsenmesi olarak ortaya çıkmak-

tadır. Türk toplum düşüncesinde Türk toplumunun Batı'dan farklılığından, Doğu-Batı ayırımından söz edilmesine karşılık Batı toplum ve tarih modellerine verilen üstünlük nedeniyle kuramda ve uygulamada belli açmazlarla karşılaşmaktadır. Bu durumu aşarak artık Türkiye'nin (Batı tarih ve toplum modeline göre tanımlanan) özelliklerinden, Doğu-Batı farklılığından söz etmenin ötesinde yeni açıklamalara gitmek bir zorunluluktur. Oryantalizmden modern-gelenek çelişmesine, kültür ve uygarlık ayırımından az gelişmişlik açıklamalarına, post-sosyalizmden günümüz küre-yerelleşme açıklamalarına kadar Batı da bu farklılığı ve bu farklılık içinde kendi üstünlüğünü öğretmektedir. Bu nedenle kendi konumumuzu ve çıkarlarımızı belirtmek, imkanlarımızı ortaya koymak için farklılıktan söz etmek yeterli değildir. Mevcut güç dengesi/ dengesizliği içinde sadece toplumsal değişimin yönü değil toplum düşüncesi de Batı'ya göre biçimlenmektedir. Evrensellik anlayışında olduğu gibi günümüzde küre-yerelleşmeye dayalı diyalog ve/ veya çatışma anlayışının temelinde eşitsiz bir denge ve ötekileştirme söz konusudur. Bu nedenle giderek toplum serüveni tarih temelli açıklamalar yerine jeopolitik açıklamalara, komplo teorilerine, gizli güçler arası mücadeleye veya iletişim teknolojilerinin belirleyiciliğine indirgenmektedir. Toplum bilincini ve etkinliğini dışlayan bu açıklamalar sonucunda bilgi sıradanlaşmakta ve değersizleşmektedir. Türk toplum düşüncesi de bundan nasibini almaktadır. Daha önce de sık sık belirttik. Bu durumu iktisadi anlamda bağımlılık ve yoksullaşmanın bir sonucu ve bundan daha önemsiz bir olay olarak görmemek gerekir. Esas tehdit toplumların bilincinin saptırılması, körleşmesi, eleştireliliğini ve bağımsızlığını yitirerek bir başka iradeye bağlanmasıdır. Türkiye'de başlangıçta ABD etkinliğinin ve çıkarlarının dayanağının iktisadi ilişkiler biçiminde değil, belli bir bilim anlayışı ve yeni üniversiteler açılması biçiminde gündeme geldiği unutulmamalıdır. Resmi görüş eleştirileri biçiminde başlayan bu süreç günümüzde Türk toplumunu tarihin bir öznesi olmaktan çıkarma çabasına dönüşmüştür. Bugün bütün dünyada da egemen bakış açısı ve yöntemi olarak insanın iradi müdahalesini küçümseyen, toplumsal bilinci ve tarihi gereksiz, anlamsız, boşuna, değersiz bir çaba olarak nitelendiren, belirsizliği öne çıkaran postmodern anlayışın geçerli hale gelmesi bu nedenledir. Küresel düzen askeri, siyasi, iktisadi düzeylerde egemenlik ve denetimini sağlarken bilinç/ dünya görüşü düzeyinde de (bilim, ideoloji, sanat, edebiyat, din gibi çeşitli bilinç düzeylerinde) kendi anlayışını yaygınlaştırmıştır. Ancak, verili koşulları içselleştiren indirgemeci, teslimiyetçi düz bir mantıkla bu durumu mutlaklaştırmamak gerekir. Türk toplum düşüncesi Kemal Tahir ve Baykan Sezer'den bu yana artık kendi adına, Doğu halkları çıkarına bilgi üretme sürecine geçmiştir. Batı sosyalizminin tasfiye edildiği, Doğu-Batı çatışmasının Batı tarafından eskiye yakın bir biçimde bütün yönleriyle gündeme getirildiği bu dönemde Türkiye'nin sahip olduğu zengin tarihi mirası ve insan birikimiyle bu bilgi üretme sürecini geliştireceğine ve hızlandıracağına inanıyoruz. Türkiye'nin sorunlarını dünya sorunları içinde çözme çabası dünya sorunları önünde söz söyleme ve etkide bulunma imkanı vermektedir. Kuramsal tartışma ve eleştiriden,

özgür, bağımsız, demokratik ortak çalışma anlayışından da bu birliktelik anlaşılmalıdır. Kemal Tahir-Baykan Sezer düşüncesi, “*Sosyoloji Yıllığı*”, “*Sosyologca*”, “*Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi*” ve bağımsız dizileri bu sürecin somut işaretleri ve ifadeleridir.